NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-9]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

10.00.00-FILOLOGIYA
journal.namdu.uz
PHILOLOGICAL

UDK 811.131.1`373.7:81`37

ITALYANCHA ANTONIMIK KORRELYATSIYALI MAQOLLARNING KONSEPTUAL-SEMANTIK TIZIMI

Sadikova Bahora Maxmurovna
Samarkand State Institute of Foreign Languages
Faculty of Romano-Germanic Languages
Acting Associate Professor, PhD of the Spanish and Italian philology department
Samarkand city, st. Mirzo Bedil 18D/47
e-mail: bahorasadikova@gmail.com
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-9357-6441

Annotatsiya: *Maqolada italyan tilidagi antonimik korrelyatsiyali maqollarning konseptual-semantik xususiyatlari, mazmuniy tuzilishi va lingvomadaniy mohiyati tadqiq etilib; antonimik korrelyatsiya maqol tarkibida o'zaro qarama-qarshi ma'noli birliklarning munosabati orqali muayyan hayotiy tajriba, axloqiy qarash va ijtimoiy qadriyatlarning ifodalanishiga xizmat qiladi. Tadqiqotda maqollarning semantik qarama-qarshiliklari, konseptual oppozitsiyalari hamda ularning xalq dunyoqarashini aks ettirish imkoniyatlari tahlil qilinadi va antonimik munosabatlarning maqol mazmunini shakllantirish, baholash ma'nosini kuchaytirish va pragmatik ta'sirchanlikni ta'minlashdagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot natijalari italyan paremiologiyasini kognitiv-semantik va lingvomadaniy yondashuvlar asosida o'rganish uchun nazariy asos yaratadi.*

Kalit so'zlar: *italyan tili, maqol, paremiologiya, antonimik korrelyatsiya, konsept, konseptual oppozitsiya, semantik tizim, kognitiv semantika, lingvomadaniyat, xalq dunyoqarashi, milliy qadriyatlar.*

КОНЦЕПТУАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ИТАЛЬЯНСКИХ ПОСЛОВИЦ С АНТОНИМИЧЕСКИМИ КОРРЕЛЯЦИЯМИ

Аннотация: *В статье исследуется концептуально-семантическая система итальянских пословиц с антонимической корреляцией, рассматриваются их смысловая структура и лингвокультурная специфика. Антонимическая корреляция представляет собой взаимодействие противоположных по значению языковых единиц или концептов, посредством которого выражаются жизненный опыт, нравственные оценки и социальные ценности. В работе анализируются семантические противопоставления, концептуальные оппозиции и их роль в отражении итальянской картины мира. Особое внимание уделяется участию антонимических отношений в формировании смысла пословиц, усилении оценочности и повышении прагматической выразительности. Исследование основывается на когнитивно-семантическом и лингвокультурологическом подходах. Полученные результаты могут способствовать углублению теоретических представлений о взаимосвязи языка, концептуализации и культурного знания в итальянской паремиологии.*

Ключевые слова: *итальянский язык, пословица, паремиология, антонимическая корреляция, концепт, концептуальная оппозиция, семантическая система, когнитивная семантика, лингвокультура, языковая картина мира, национальные ценности.*

THE CONCEPTUAL-SEMANTIC SYSTEM OF ITALIAN PROVERBS WITH ANTONYMIC CORRELATIONS

Abstract: *This article examines the conceptual and semantic system of Italian proverbs containing antonymic correlations, focusing on their semantic structure and linguocultural significance. Antonymic correlations represent relationships between opposing lexical or conceptual elements that contribute to the expression of life experience, moral judgments, and social values. The study explores semantic oppositions, conceptual contrasts, and their role in reflecting the Italian worldview. Particular attention is paid to how antonymic relations structure proverbial meaning, reinforce evaluative content, and enhance pragmatic expressiveness. By approaching Italian proverbs from cognitive-semantic and linguocultural perspectives, the research seeks to identify the principles underlying the organization of antonymic proverbial units. The findings are intended to contribute to a deeper understanding of the interaction between language, conceptualization, and cultural knowledge in Italian paremiology.*

Keywords: *Italian language, proverb, paremiology, antonymic correlation, concept, conceptual opposition, semantic system, cognitive semantics, linguoculture, cultural worldview, national values.*

KIRISH

Til insoniyatning tarixiy tajribasi, milliy tafakkuri va madaniy qadriyatlarini aks ettiruvchi murakkab ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Tilning paremiologik fondi, xususan, maqollar xalqning olam haqidagi tasavvurlari, axloqiy mezonlari, hayotiy tajribasi va ijtimoiy munosabatlarini ixcham hamda obrazli shaklda ifodalashi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Maqollar tarkibida qo'llanadigan antonimik munosabatlar esa mazmunni qarama-qarshilik asosida shakllantirish,

muayyan hodisalarni qiyoslash va baholash imkonini beradi. Shu jihatdan italyan tilidagi antonimik korrelyatsiyali maqollarni konseptual-semantik nuqtayi nazardan o‘rganish til birliklari, milliy tafakkur va madaniy tajriba o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash uchun muhim ilmiy yo‘nalishlardan biridir.

Zamonaviy tilshunoslikda kognitiv semantika, lingvomadaniyatshunoslik va paremiologiya doirasida til birliklarining mazmuniy tuzilishi hamda ularning konseptual asoslarini tadqiq etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Antonimik korrelyatsiyali maqollarda yaxshilik va yomonlik, boylik va kambag‘allik, mehnat va dangasalik, donolik va nodonlik kabi qarama-qarshi tushunchalar muayyan semantik munosabatlar orqali namoyon bo‘ladi. Bunday oppozitsiyalar faqat leksik qarama-qarshilikni ifodalab qolmay, balki inson xulq-atvori, axloqiy tanlov va ijtimoiy qadriyatlarga doir konseptual qarashlarni ham shakllantiradi. Shu sababli italyan maqollaridagi antonimik birliklarni o‘zaro bog‘liq semantik tizim sifatida tahlil qilish ularning mazmuniy qatlamlarini, baholash xususiyatlarini va lingvomadaniy asoslarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Maqollarning konseptual-semantik xususiyatlarini o‘rganish paremiologiya, frazeologiya, kognitiv tilshunoslik va lingvomadaniyatshunoslikning o‘zaro tutashgan yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Maqollar xalqning tarixiy tajribasi, qadriyatlari va dunyoqarashini til vositalari orqali ifodalovchi barqaror birliklar sifatida semantik jihatdan murakkab tuzilishga ega. Ularning mazmuni alohida leksik birliklarning ma’nosi bilangina cheklanmay, tarkibiy qismlar o‘rtasidagi munosabatlar, obrazlilik va muayyan madaniy kontekst bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, italyancha antonimik korrelyatsiyali maqollarni tadqiq etishda antonimiya hodisasini, konseptual qarama-qarshiliklarni hamda paremiologik birliklarning lingvomadaniy xususiyatlarini o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish zarur.

Paremiologiya va frazeologiya sohasidagi nazariy qarashlar maqollarning semantik tabiati hamda strukturaviy xususiyatlarini aniqlash uchun muhim asos yaratadi. Wolfgang Mieder maqollarni an’anaviy, qisqa va mazmunan umumlashgan xalq hikmatlari sifatida o‘rganib, ularning ijtimoiy tajribani ifodalashdagi o‘rniga e’tibor qaratadi [1]. Archer Taylor esa maqollarni mustaqil folklor janri sifatida tahlil qilib, ularning shakliy barqarorligi va an’anaviy xususiyatlarini yoritadi [2]. Ushbu yondashuvlar antonimik korrelyatsiyali maqollarni faqat qarama-qarshi ma’noli so‘zlar yig‘indisi sifatida emas, balki yaxlit mazmun va kommunikativ vazifaga ega bo‘lgan paremiologik birlik sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Antonomiya va semantik qarama-qarshilik masalalarini yoritishda John Lyonsning semantikaga oid tadqiqotlari muhim nazariy ahamiyatga ega. Olim leksik ma’nolar o‘rtasidagi munosabatlarni, jumladan, qarama-qarshilik va zidlik turlarini izohlaydi [3]. Ushbu nazariy qarashlar maqollarda uchraydigan antonimik birliklarning o‘zaro munosabatini aniqlash, ularning qarama-qarshilik darajasini belgilash va semantik vazifalarini tasniflash uchun metodologik zamin yaratadi. Bunda antonimik munosabatlar faqat alohida so‘zlar doirasida emas, balki maqolning umumiy mazmuni va tarkibiy qismlari o‘rtasidagi munosabatlar asosida ham tahlil qilinishi lozim.

Konseptual tahlil masalasida George Lakoff va Mark Johnsonning metafora hamda tafakkur munosabatiga oid qarashlari ham e’tiborga loyiq [4]. Ularning konseptual metafora nazariyasi inson tafakkurida mavhum tushunchalar ko‘pincha tajriba va obrazlar orqali anglanishini tushuntirishga yordam beradi. Biroq antonimik korrelyatsiyali maqollarni tahlil qilishda metafora va antonimiyani aynan bir hodisa sifatida talqin qilmaslik kerak: antonimiya qarama-qarshi ma’nolar munosabatini, konseptual tahlil esa ushbu munosabatlar ortida turgan bilim va tasavvurlar tizimini aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot italyan tilidagi antonimik korrelyatsiyali maqollarning konseptual-semantik xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan tavsifiy, semantik, kontekstual va konseptual tahlil usullariga asoslanadi. Tadqiqot materiali sifatida ishonchli italyan maqollari to‘plamlari, paremiologik lug‘atlar va ilmiy manbalarda qayd etilgan maqollar tanlanadi. Tanlash jarayonida tarkibida bevosita antonimlar yoki mazmunan qarama-qarshi konseptlarni ifodalovchi birliklar mavjud bo‘lgan maqollarga ustuvorlik beriladi. Bunda oddiy leksik antonimiya bilan butun maqol mazmunida yuzaga keladigan konseptual oppozitsiya o‘rtasidagi farq hisobga olinadi.

Semantik tahlil orqali maqol tarkibidagi qarama-qarshi birliklar aniqlanib, ularning ma’no munosabatlari va matndagi vazifalari belgilanadi. Konseptual tahlil yordamida ushbu birliklar ifodalagan tushunchalar umumlashtirilib, mehnat–dangasalik, donolik–nodonlik, boylik–kambag‘allik kabi mazmuniy guruhlar doirasida tasniflanadi. Kontekstual tahlil maqolning ko‘chma ma’nosi, baholash xususiyati va kommunikativ vazifasini aniqlashga xizmat qiladi. Qiyosiy tahlil esa zarur hollarda bir konseptual guruhga mansub maqollarning umumiy va farqli jihatlarini ko‘rsatish uchun qo‘llanadi.

NATIJALAR TAHLILI VA MUHOKAMA

Italyancha antonimik korrelyatsiyali maqollarning konseptual-semantik tizimini o‘rganish maqol tarkibidagi qarama-qarshi ma’noli birliklarning leksik xususiyatlarini aniqlash bilangina cheklanmaydi. Mazkur hodisani chuqur tahlil qilish uchun antonimik munosabatlarning maqol mazmunini shakllantirishdagi vazifasi, ular orqali ifodalanuvchi konseptlar, baholash mezonlari hamda milliy-madaniy tajribaning til vositalarida aks etishini birgalikda tadqiq etish zarur. Maqollar xalqning uzoq tarixiy tajribasi davomida shakllangan umumlashmalarni ixcham, obrazli va semantik jihatdan zich shaklda ifodalovchi paremiologik birliklardir. Wolfgang Mieder maqollarni an’anaviy xalq hikmatini ifodalovchi, og‘zaki an’ana va turli kommunikativ muhitlarda yashovchi birliklar sifatida o‘rganadi [1]. Ushbu yondashuv maqolning mazmunini uning tarkibidagi so‘zlar ma’nosi bilangina emas, balki umumiy semantik tuzilishi va qo‘llanish vaziyati bilan bog‘liq holda izohlash zarurligini ko‘rsatadi.

O‘zbek tilshunosligida ham maqollarning semantik, strukturaviy va lingvomadaniy xususiyatlarini o‘rganish bo‘yicha muhim ilmiy an’analar shakllangan. T. Mirzayev, A. Musoqulov va B. Sarimsoqov tomonidan tuzilgan O‘zbek

xalq maqollari to‘plami o‘zbek paremiologik birliklarini tizimli o‘rganish, ularning mazmunini tahlil qilish va qiyosiy tadqiqotlar uchun material tanlashda muhim manba hisoblanadi [2]. H. Berdiyorov va R. Rasulovning O‘zbek tilining paremiologik lug‘ati esa maqollarni tilshunoslik nuqtayi nazaridan o‘rganish uchun leksikografik asos yaratadi [3]. Sh. Shomaqsudov va Sh. Shorahmedovning Ma’nolar maxzani asari maqol va hikmatli ifodalarning mazmuniy qatlamlarini izohlashda foydalanish mumkin bo‘lgan manbalardan biridir [4]. Ushbu tadqiqotlar italyan maqollarining bevosita tahlili o‘rnini bosmaydi, biroq ularni o‘zbek paremiologiyasida qo‘llanadigan semantik va mazmuniy mezonlar bilan qiyoslash imkonini beradi. O‘zbek maqollariga oid bibliografik ma’lumotlar mazkur asarlarning paremiologik tadqiqotlardagi o‘rnini tasdiqlaydi.

Tadqiqotning asosiy natijasi sifatida antonimik korrelyatsiyali maqollarni leksik-semantik, konseptual-aksiologik va strukturaviy-pragmatik mezonlar asosida tahlil qilish taklif etiladi. Leksik-semantik mezon qarama-qarshi birliklarning ma’nosini aniqlashga, konseptual-aksiologik mezon ularning ortida turgan tushunchalar va baholash munosabatlarini ochib berishga, strukturaviy-pragmatik mezon esa antonimlarning maqol tarkibida joylashuvi, sintaktik parallelizm va kommunikativ vazifasini izohlashga xizmat qiladi. Mazkur mezonlarning o‘zaro uyg‘unligi italyan maqollaridagi antonimik munosabatlarni alohida so‘zlar darajasidan yaxlit mazmun darajasiga olib chiqib tahlil qilish imkonini beradi.

Antonimik korrelyatsiyaning leksik-semantik asoslari

Antonimiya til birliklari o‘rtasidagi qarama-qarshi ma’no munosabatini ifodalaydi. John Lyons semantik munosabatlarni tahlil qilishda so‘z ma’nolarining o‘zaro aloqalarini muhim nazariy masala sifatida ko‘rib chiqadi [5]. Ushbu yondashuvga ko‘ra, antonimiyani faqat ikki so‘zning lug‘aviy ma’nolari o‘rtasidagi farq sifatida emas, balki muayyan semantik maydonda bir-biriga qarama-qarshi qo‘yilgan tushunchalar munosabati sifatida ham tahlil qilish mumkin. Maqollar doirasida esa bu munosabat yanada murakkablashadi: antonimlar alohida leksik birliklar sifatida qarama-qarshilikni ifodalashi bilan birga, butun maqolning mazmuniy yo‘nalishini ham belgilaydi.

Italyan tilida *bene–male (yaxshilik–yomonlik)*, *ricco–povero (boy–kambag‘al)*, *vita–morte (hayot–o‘lim)*, *grande–piccolo (katta–kichik)* singari birliklar turli semantik maydonlarda qarama-qarshi munosabatlarni ifodalash imkoniga ega. Biroq mazkur juftliklarning mavjudligi o‘z-o‘zidan ularning muayyan maqolda antonimik korrelyatsiya hosil qilganini anglatmaydi. Buning uchun birliklarning maqol tarkibida haqiqatan qo‘llanganligi, o‘zaro munosabati va umumiy mazmunni shakllantirishdagi vazifasi aniqlanishi lozim. Shu jihatdan antonimik korrelyatsiyani aniqlashda uchta savol muhim: Qarama-qarshi birliklar qaysilar?, Ular qanday semantik munosabat hosil qilmoqda? va Bu munosabat maqolning umumiy xulosasiga qanday ta’sir ko‘rsatmoqda?.

Masalan, italyan tilidagi *Il meglio è nemico del bene* maqoli *Eng yaxshiga intilish yaxshining dushmani bo‘lishi mumkin* mazmunini anglatadi [6]. Ushbu maqolda *meglio (yaxshiroq*, *eng yaxshi)* va *bene (yaxshi, yaxshilik)* birliklari o‘rtasidagi munosabatni qat’iy leksik antonimiya sifatida emas, balki darajaviy-semantik va aksiologik qarama-qarshilik sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq. Birliklar ijobiy baholash maydoniga mansub bo‘lsa-da, maqol ularni ikki xil munosabatga qo‘yadi: mavjud ijobiy natijani qadrlash va undan ham yuqori natijaga erishishga intilish. Shunday qilib, qarama-qarshilik salbiy va ijobiy tushunchalar o‘rtasida emas, balki ikki xil baholash mezoni o‘rtasida shakllanadi.

Italyan maqollarida *bene* va *male* konseptlari axloqiy baholash, insonlar o‘rtasidagi munosabatlar va xatti-harakatlarning oqibatlarini ifodalashda muhim semantik imkoniyatlarga ega. Mazkur birliklar faqat bir-biriga zid ma’nolarni ifodalab qolmay, balki inson faoliyatini ijobiy yoki salbiy nuqtayi nazardan baholash uchun konseptual asos yaratadi. Shu sababli ularning maqol tarkibidagi vazifasini aniqlashda leksik ma’no, kontekstual mazmun va baholash yo‘nalishini birgalikda hisobga olish zarur. Masalan, *Bene per male è carità, male per bene è crudeltà* shaklida keltiriladigan italyancha maqolda *bene–male* oppozitsiyasi axloqiy baholash bilan birgalikda namoyon bo‘ladi. Mazmunan ushbu ifoda yomonlikka yaxshilik bilan javob berishni olijanoblik, yaxshilikka yomonlik bilan javob berishni esa shafqatsizlik sifatida talqin qiladi. Bu misolning konseptual xususiyati qarama-qarshi birliklarning o‘rin almashishi bilan bahoning ham o‘zgarishida ko‘rinadi. Demak, antonimik munosabat mazkur ifodada nafaqat semantik zidlikni, balki xatti-harakatlarni axloqiy jihatdan farqlash mexanizmini ham yuzaga chiqaradi.

Ushbu munosabatni o‘zbek maqollari bilan qiyoslash konseptual tahlilning imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, o‘zbek xalq maqollari to‘plamlarida uchraydigan *Yaxshidan bog‘ qoladi, yomondan dog‘ qoladi* shaklidagi maqol varianti *yaxshi va yomon* xulqning ijtimoiy xotirada qoldiradigan natijalarini qarama-qarshi qo‘yadi [2, 4]. Bu yerda *yaxshi–yomon* oppozitsiyasi *bog‘–dog‘* obrazlari bilan mustahkamlanadi. Birinchi obraz bunyodkorlik va ijobiy merosni, ikkinchisi esa salbiy iz va noxush oqibatni anglatadi. Natijada qarama-qarshilik faqat axloqiy sifatlar darajasida qolmay, ularning natijalarini ifodalovchi obrazli semantik tuzilishga aylanadi.

Italyan va o‘zbek misollarining qiyosiy tahlili ikki muhim jihatni aniqlashga yordam beradi. Birinchidan, yaxshilik va yomonlikka oid qarama-qarshi tushunchalar har ikkala tilda ham axloqiy baholashni ifodalash imkoniyatiga ega. Ikkinchidan, bu tushunchalarning maqolda qanday obrazlar orqali ifodalanishi va qanday xulosaga olib kelishi tilning o‘ziga xos semantik hamda madaniy xususiyatlariga bog‘liq. Biroq mazkur kuzatishlarni butun italyan yoki o‘zbek xalqining dunyoqarashiga umumlashtirish uchun kengroq maqollar korpusi va tizimli qiyosiy dalillar talab etiladi.

Konseptual qarama-qarshilik va baholash mexanizmlari

Antonimik korrelyatsiyali maqollarning muhim xususiyatlaridan biri — semantik qarama-qarshilikning baholash munosabati bilan birlashishidir. Bunda maqol tarkibidagi antonimlar o‘zaro zid tushunchalarni ifodalash bilan birga, ma’lum bir harakat yoki holatga nisbatan ijobiy yoxud salbiy munosabatni ham shakllantiradi. Kognitiv tilshunoslik nuqtayi nazaridan, bunday munosabatlar til birliklari orqali tashkil topadigan konseptual kategoriyalar va ularning o‘zaro aloqalari bilan bog‘liq. Lakoff va Johnsonning konseptual metafora haqidagi ishlari inson tafakkurida mavhum

tushunchalarning tajriba va obrazlar orqali anglanishini izohlash uchun nazariy asos beradi [7]. Biroq antonimiya, metafora va konseptual oppozitsiya alohida hodisalar bo‘lib, ularni tahlilda bir-biridan farqlash lozim.

Antonimik korrelyatsiyali maqollarda baholashning kamida uchta yo‘nalishini farqlash mumkin. Birinchi yo‘nalish - axloqiy baholash bo‘lib, unda yaxshilik va yomonlik, halollik va nohalollik kabi tushunchalar qarama-qarshi qo‘yiladi. Ikkinchi yo‘nalish - ijtimoiy baholash bo‘lib, unda boylik va kambag‘allik, obro‘ va sharmandalik kabi tushunchalar orqali muayyan ijtimoiy holatga munosabat ifodalanadi. Uchinchi yo‘nalish - amaliy-pragmatik baholash bo‘lib, unda foyda va zarar, muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizlik yoki to‘g‘ri va noto‘g‘ri tanlov kabi munosabatlar asosiy o‘rin tutadi. Ushbu guruhlar dastlabki tahliliy tasnif bo‘lib, ularning tarkibi tanlangan maqollar korpusi asosida aniqlashtirilishi kerak.

O‘zbek maqollaridagi *Yaxshidan bog‘ qoladi, yomondan dog‘ qoladi* namunasi birinchi yo‘nalishni ko‘rsatadi: yaxshilik va yomonlik qarama-qarshiligi insonning xatti-harakatlari hamda ularning ijtimoiy xotirada qoldiradigan izlari bilan bog‘langan. Italyan tilidagi *Il meglio è nemico del bene* esa uchinchi yo‘nalishga yaqin turadi, chunki unda mavjud ijobiy holat va yanada yuqori natijaga intilish o‘rtasidagi munosabat baholanadi [2, 4, 6]. Har ikki misolda ham qarama-qarshilik maqolning asosiy fikrini ixchamlashtiradi, lekin uning semantik mexanizmi bir xil emas: birinchisida obrazli axloqiy qarama-qarshilik, ikkinchisida esa darajaviy baholash va qaror oqibatlari asosiy o‘rinda turadi.

Shu sababli konseptual tahlil jarayonida antonimik birliklarning faqat mavjudligi emas, balki ularning qanday xulosa hosil qilishi ham asosiy mezon sifatida olinishi kerak. Bu yondashuv maqollarni mavzuviy guruhlarga ajratishdan tashqari, ularning ichki mantiqiy tuzilishini va kommunikativ vazifasini aniqlash imkonini beradi.

Antonimik korrelyatsiyalarning strukturaviy va pragmatik xususiyatlari

Antonimik korrelyatsiyali maqollarning konseptual-semantik tizimini to‘liq yoritish uchun ularning strukturaviy tashkil topishi va nutqdagi pragmatik vazifalarini ham tahlil qilish lozim. Maqollarda qarama-qarshi birliklar parallel sintaktik qurilish, takror, qiyoslash, inkor va sabab-natija munosabatlari orqali birlashtirilishi mumkin. Bunday vositalar qarama-qarshi ma’nolarni o‘zaro bog‘lab, maqolning mantiqiy yaxlitligini va ta’sirchanligini ta’minlaydi.

Masalan, *Il meglio è nemico del bene* maqolida qarama-qarshi baholash munosabati qisqa sintaktik qurilish orqali ifodalangan. *Meglio va bene* birliklarining o‘zaro munosabati maqolning asosiy semantik ziddiyatini tashkil etadi. *Nemico* (*dushman*) leksemasi esa bu munosabatni obrazli shaklda kuchaytiradi. Natijada abstrakt baholash munosabati o‘zaro qarama-qarshi kuchlar o‘rtasidagi munosabat sifatida ifodalanadi. Bunday qurilish maqolning esda qolishini osonlashtiradi va uning kommunikativ ta’sirini oshiradi [6, 7].

Mazkur qiyosiy kuzatishlardan kelib chiqib, antonimik korrelyatsiyaning strukturaviy-pragmatik xususiyatlarini uchta mezon asosida baholash mumkin:

Strukturaviy parallelizm - qarama-qarshi tushunchalarning bir-biriga mos sintaktik qismlarda joylashishi.

Semantik kontrast - ikki birlik yoki konseptning qarama-qarshi ma’nolar orqali farqlanishi.

Pragmatik ta’sir - qarama-qarshilik orqali maslahat, ogohlantirish, baholash yoki umumlashtirilgan xulosaning ifodalanishi.

Ushbu mezonlar italyan va o‘zbek maqollarini qiyosiy o‘rganishda qo‘llanishi mumkin. Biroq ular har bir maqolga bir xil darajada xos deb qaralmasligi kerak: ayrim maqollarda leksik antonimiya ustun bo‘lsa, boshqalarida obrazli qarama-qarshilik yoki baholash munosabati asosiy vazifani bajaradi.

XULOSA

Antonimik munosabatlar maqollar mazmunini shakllantirish, qarama-qarshi tushunchalarni qiyoslash va muayyan hayotiy tajribani umumlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Italyan va o‘zbek maqollarining qiyosiy tahlili qarama-qarshi tushunchalar orqali esa axloqiy mezonlar, ijtimoiy tajriba va baholash munosabatlarini ifodalash imkoniyatlari mavjudligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, har bir tildagi maqollarning obrazli ifodasi, strukturaviy xususiyatlari va madaniy mazmuni alohida yondashuv asosida o‘rganilishi lozim. O‘zbek paremiologiyasiga oid ilmiy manbalar italyan maqollarini tahlil qilishda qiyosiy-nazariy asos vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lyons J. Semantics. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press; 1977. -p. 420

2. Taylor A. The Proverb. Cambridge, MA: Harvard University Press; 1931. -p. 233

3. Berdiyorov H, Rasulov R. O‘zbek tilining paremiologik lug‘ati. Toshkent: O‘qituvchi; 1984. -p. 286

4. Mirzayev T, Musoqulov A, Sarimsoqov B, tuzuvchilar. O‘zbek xalq maqollari. Toshkent: Sharq; 2005. –b. 512

5. Sadikova B. *Pragmatic analysis of italian proverbs with antonymic correlation*. Eureka Journal of Language, Culture & Social Change (EJLCSC). ISSN 2760-4926 (Online) Volume 2, Issue 10, October 2026.

6. Ubaydova HA, Ubaydova P. Contextual Antonyms in Uzbek Folk Proverbs. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*. 2022; 4(5). 94–201-betlar

7. Shomaqsudov Sh, Shorahmedov Sh. Ma’nolar maxzani. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi; 2018. – b. 480